

Νεοελληνική Γλώσσα
ΣΤοχευμένη Έξυπνη Μελέτη
Α΄ Γυμνασίου

Τομέας Φιλολογικών

Νεοελληνική Γλώσσα
ΣΤοχευμένη Έξυπνη Μελέτη
για μαθητές Α' Γυμνασίου

ΑΘΗΝΑ 2020

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

Νεοελληνική Γλώσσα
ΣΤοχευμένη Έξυπνη Μελέτη
για μαθητές Α΄ Γυμνασίου

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η ολική, μερική ή περιληπτική αναπαραγωγή και μετάδοση έστω και μιας σελίδας του παρόντος βιβλίου κατά παράφραση ή διασκευή με οποιονδήποτε τρόπο (μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό κ.λπ. – Ν. 2121/93, άρθρο 51), Η απαγόρευση αυτή ισχύει και για τις δημόσιες υπηρεσίες, βιβλιοθήκες, οργανισμούς κ.λπ. (άρθρο 18). Οι παραβάτες διώκονται (άρθρο 13) και τους επιβάλλονται κατάσχεση, αστικές και ποινικές κυρώσεις σύμφωνα με το νόμο (άρθρο 64-66).

Συντακτική Ομάδα:
Μπάρλου Αρετή
Χαλιώτης Αθανάσιος
Χαιρέτη Αγγελική

ARNOS Online Φροντιστήριο
ΣΟΛΩΜΟΥ 29 ΑΘΗΝΑ Τ.Κ. 10682
ΤΗΛ.: 210.38.22.157 FAX: 210.330.64.63
arnos.gr info@arnos.gr

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Α΄ Τάξη του Γυμνασίου ανοίγει νέους ορίζοντες, καθώς κάνετε μία σημαντική μετάβαση σε νέες συνθήκες και απαιτήσεις τις οποίες καλείστε να αντιμετωπίσετε και να αναπτύξετε δεξιότητες που θα βοηθήσουν την ουσιαστική μελέτη του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας, μέσα από το οποίο θα διευρύνετε το οπτικό σας πεδίο και θα νιώσετε περισσότερο δημιουργικοί.

Το ΣΤΕΜ είναι ένα Στοχευμένο Τετράδιο Έξυπνης Μελέτης για το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας που ακολουθεί την ύλη του σχολικού βιβλίου και τις οδηγίες του βιβλίου του εκπαιδευτικού. Το ΣΤΕΜ απευθύνεται τόσο στους μαθητές της Α΄ Γυμνασίου όσο και στους συναδέλφους εκπαιδευτικούς ευελπιστώντας να αποτελέσει ένα σημαντικό βοήθημα στο διδακτικό τους έργο.

Συγκεκριμένα, το βιβλίο αυτό αποτελείται από δέκα ενότητες στις οποίες υπάρχει η επεξεργασία της θεωρίας σε πίνακες και σε διαγράμματα. Στην αρχή κάθε ενότητας καταγράφονται το πιο σημαντικά μαθησιακά ερωτήματα που έχουν ως στόχο την κινητοποίηση των μαθητών στη μελέτη και στην εμπέδωση της ύλης που αντιστοιχεί σε κάθε διδακτική ενότητα. Παράλληλα, υπάρχουν παραδείγματα από λυμένες ασκήσεις καθοδήγησης στις οποίες εφαρμόζεται η θεωρία, με σκοπό την αποτελεσματικότερη διδασκαλία της και την αφομοίωσή της. Επίσης σε κάθε ενότητα παρουσιάζεται υλικό ανάπτυξης με αντίστοιχους θεματικούς άξονες για τα θέματα παραγωγής λόγου στην έκθεση, έτσι ώστε να υπάρχει η δυνατότητα να εμπλουτίσετε το περιεχόμενο των ιδεών σας και να ενισχύσετε τη δύναμη των επιχειρημάτων σας. Τέλος, το βιβλίο εμπλουτίζεται με την επιλογή εικόνων που καθιστούν πιο ευχάριστη τόσο τη μελέτη όσο και τη μάθηση.

Σας ευχαριστώ,

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογοςσελ.1

1η Ενότητα

Μαθησιακά ερωτήματα για την 1η Ενότητασελ.9

Οι πρώτες μέρες σε ένα σχολείο

A. Η ιστορική σημασία της επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπωνσελ.10

B. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑσελ.11

B1. Παράγοντες επικοινωνίαςσελ.11

B2. Κώδικες επικοινωνίαςσελ.13

Γ. ΕΙΔΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝσελ.17

Γ1. Είδη προτάσεων ανάλογα με τα συστατικά τουςσελ.17

Γ2. Είδη προτάσεων, σημασίες τους και σημεία στίξηςσελ.18

Δ. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟσελ.21

Ε. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥσελ.23

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

2η Ενότητα**Μαθησιακά ερωτήματα για τη 2η Ενότητα**σελ. 25**Επικοινωνία στο σχολείο****A.** Ο προφορικός και γραπτός λόγος, η σημασία του διαλόγουσελ. 26**B. ΕΙΔΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ**σελ. 26**B1.** Προφορικός λόγοςσελ.26**B2.** Γραπτός λόγοςσελ.30**B3.** Γλωσσική ποικιλία – Μέσο και περίσταση επικοινωνίαςσελ.31**Γ. Η ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ**σελ.33**Δ. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ**σελ.35**Ε. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ**σελ.37**3η Ενότητα****Μαθησιακά ερωτήματα για την 3η Ενότητα**σελ.41**Ταξίδι στον κόσμο της φύσης****A.** Είδη κειμένωνσελ.42**B. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**σελ.43**B1.** Στοιχεία περιγραφήςσελ.43**B2.** Είδη περιγραφήςσελ.44**B3.** Λεξιλόγιο περιγραφήςσελ.45**B4.** Δραστηριότητες παραγωγής λόγουσελ.45**Απλά και Κατανοητά η Γνώση!**

Γ. ΑΦΗΓΗΣΗ	σελ.46
Γ1. Στοιχεία αφήγησης	σελ.46
Γ2. Είδη αφήγησης	σελ.50
Γ3. Λεξιλόγιο αφηγηματικών κειμένων	σελ.51
Γ4. Δραστηριότητες παραγωγής λόγου	σελ.51
Δ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ	σελ.53
Δ1. Στοιχεία του επιχειρήματος και μελέτη επιχειρημάτων	σελ.53
Δ2. Λεξιλόγιο επιχειρηματολογίας	σελ.55
Δ3. Δραστηριότητες παραγωγής λόγου	σελ.55
Ε. ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΑ	σελ.56

4η Ενότητα

Μαθησιακά ερωτήματα για την 4η Ενότητα	σελ.57
---	--------

Φροντίζω για τη διατροφή και την υγεία μου

A. Η διατροφή του σύγχρονου ανθρώπου	σελ.58
B. ΟΝΟΜΑΤΙΚΗ ΦΡΑΣΗ-ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	σελ.58
B1. Τι είναι η ονοματική φράση και ποια η λειτουργία της στην πρόταση;	σελ.58
B2. Επιθετικός προσδιορισμός	σελ.61
Γ. ΚΛΙΣΗ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΘΕΤΩΝ	σελ.62
Γ1. Κλίση ουσιαστικών	σελ.62
Γ2. Κλίση επιθέτων	σελ.65

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

Δ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΗ	σελ.69
Ε. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΣΥΝΟΔΕΥΟΥΝ ΤΟΝ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟ ΛΟΓΟ	σελ.69
ΣΤ. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ	σελ.70
Ζ. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ	σελ.71

5η Ενότητα

Μαθησιακά ερωτήματα για την 5η Ενότητα	σελ.73
---	--------

Γνωρίζω τον μαγικό χώρο του θεάτρου και του κινηματογράφου

Α. Αφηγηματικά κείμενα	σελ.74
Β. ΤΟ ΡΗΜΑ	σελ.75
Β1. Ο ρόλος και η λειτουργία του ρήματος	σελ.75
Β2. Οι μορφές του ρήματος	σελ.76
»Β2.1. Πρόσωπο και αριθμός	σελ.76
»Β2.2. Συζυγίες και φωνές	σελ.77
»Β2.3. Διαθέσεις του ρήματος	σελ.79
»Β2.4. Χρόνοι του ρήματος και ποιόν ενεργείας	σελ.81
Β3. Τα συνδετικά ρήματα	σελ.83
Γ. ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΡΗΜΑΤΑ	σελ.84
Δ.ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ	σελ.85
Ε. ΤΟ ΡΗΜΑ ΣΤΗΝ ΑΦΗΓΗΣΗ	σελ.85
ΣΤ. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ	σελ.86

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

6η Ενότητα**Μαθησιακά ερωτήματα για την 6η Ενότητα**σελ.89**Οι δημιουργικές δραστηριότητες στη ζωή μου****A. Περιγραφικά κείμενα**σελ.90**B. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ –ΧΡΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΤΩΣΕΩΝ ΤΟΥ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΥ**σελ.90**B1. Οι πτώσεις ως δείκτες για τη σχέση ουσιαστικού και ρήματος**σελ.90**B2. Οι πτώσεις ως δείκτες για τη σχέση ουσιαστικού και ουσιαστικού**σελ.91**Γ. ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ**σελ.94**Δ. ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ – ΠΛΑΓΙΟΤΗΤΑΙ**σελ.95**Ε. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ**σελ.97**ΣΤ. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ**σελ.99**7η Ενότητα****Μαθησιακά ερωτήματα για την 7η Ενότητα**σελ.101**Ο κόσμος μέσα από την οθόνη-εικόνα****A. Ο ρόλος του διαδικτύου, της τηλεόρασης και η μεταφορά βιβλίων στον κινηματογράφο..σελ.102****B. ΟΡΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΑΟΡΙΣΤΟ ΑΡΘΡΟ**σελ.103**Γ. ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΕΠΙΘΕΤΑ**σελ.105**Δ. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**σελ.107**Ε. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ**σελ.110**ΣΤ. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ**σελ.111**Απλά και Κατανοητά η Γνώση!**

8η Ενότητα

Μαθησιακά ερωτήματα για την 8η Ενότητασελ.113

Αθλητισμός και Ολυμπιακοί αγώνες: Παρακολουθώ και συμμετέχω

A. Οι Ολυμπιακοί αγώνες από την αρχαιότητα μέχρι σήμερασελ.114

B. ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ-ΑΣΥΝΔΕΤΟ ΣΧΗΜΑσελ.115

B1. Περίοδοι λόγου – Κύριες και δευτερεύουσες προτάσειςσελ.115

B2. Παρατακτική σύνδεση προτάσεων-περιόδωνσελ.116

B3. Ασύνδετο σχήμασελ.119

Γ. ΑΦΗΓΗΣΗσελ.119

Δ. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥσελ.122

9η Ενότητα

Μαθησιακά ερωτήματα για την 9η Ενότητα.....σελ.125

Ανακαλύπτω τη μαγεία της γνώσης

A. Γλώσσα: κώδικας επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων και των λαώνσελ.126

B. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣσελ.126

Γ. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣσελ.128

Δ. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟσελ.129

Ε. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥσελ.130

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

10η Ενότητα**Μαθησιακά ερωτήματα για την 10η Ενότητα.....σελ.135****Γνωρίζω τον τόπο μου και τον πολιτισμό μου****A. Ήθη, έθιμα και παραδόσειςσελ.136****B. ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝσελ.136****B1. Δευτερεύουσες προτάσειςσελ.136****B2. Υποτακτική σύνδεση προτάσεωνσελ.137****B3. Η στίξη στην υποτακτική σύνδεσησελ.141****Γ. ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΗΣσελ.141****Δ. ΧΡΗΣΗ ΛΕΞΙΚΩΝσελ.143****Ε. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥσελ.144**

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Μαθησιακά Ερωτήματα για την 1η ενότητα:

- ✓ Τι είναι *επικοινωνία*;
- ✓ Ποιοι ήταν οι πρώτοι *τρόποι επικοινωνίας* μεταξύ των ανθρώπων;
- ✓ Γιατί οι *πρώτοι τρόποι επικοινωνίας* στηρίζονταν κατά κύριο λόγο στις χειρονομίες και στις εκφράσεις του προσώπου;
- ✓ Πότε περίπου εμφανίστηκαν οι πρώτες μορφές γραφής;
- ✓ Ποιοι επινόησαν το αλφάβητο;
- ✓ Πώς γίνεται στις μέρες μας η *ανταλλαγή μηνυμάτων* μεταξύ των ανθρώπων;
- ✓ Πού συναντάμε στην καθημερινή ζωή τον προφορικό και τον γραπτό λόγο;
- ✓ Μπορούμε να ανταλλάξουμε μηνύματα με διαφορετικούς κώδικες, εκτός από τον προφορικό και τον γραπτό λόγο; Τι είναι, όμως, κώδικας;
- ✓ Ποιοι παράγοντες μπορούν να επηρεάσουν την επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων όταν συζητούν μεταξύ τους;

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

Οι πρώτες μέρες σε ένα σχολείο

Α. Η ιστορική σημασία της επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων

Οι άνθρωποι κατά τη διάρκεια της δημιουργίας κοινωνιών αναζήτησαν τρόπους για να εκφραστούν, ένας από τους οποίους ήταν και η **μιμόγλωσσα**, δηλαδή οι χειρονομίες, οι μορφασμοί και η στάση του σώματος. Στην πορεία της εξέλιξής τους, όμως, σημαντική στάθηκε η έκφραση μέσα από εικόνες και ύστερα επινόησαν λέξεις για να εκφράσουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους κατακτώντας τελικά τον γραπτό λόγο με τη δημιουργία του αλφαβήτου. Σήμερα χρησιμοποιούμε όλους τους παραπάνω τρόπους έκφρασης για να εκφραστούμε.

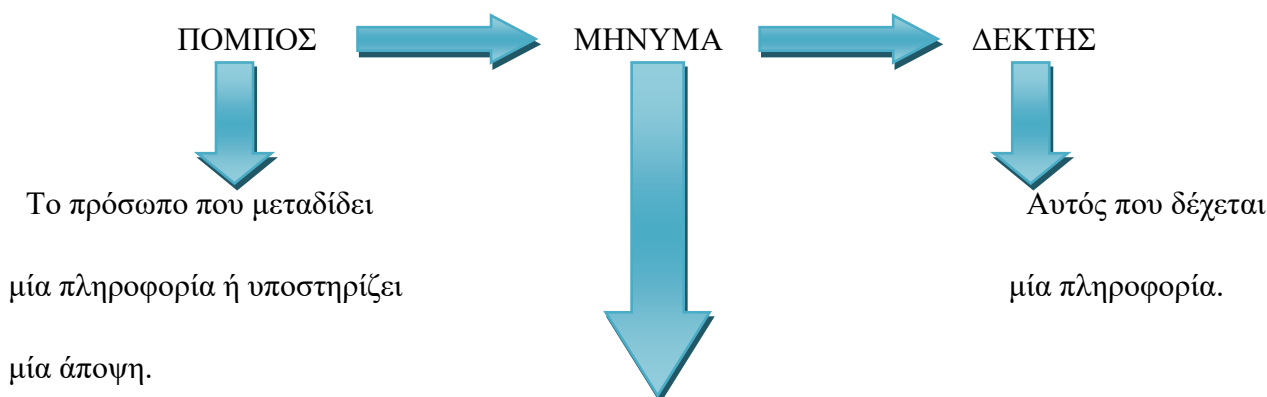
Γνωστός σε όλους είναι ο **κώδικας της αρχαίας ελληνικής γλώσσας** (γράμματα, τόνοι, λέξεις, πνεύματα). π.χ. *Γλαύκων ὁ Χολαργεὺς ἐγεώργει καὶ βοῦς ἔτρεφε*

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

Β. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Β1. Παράγοντες επικοινωνίας

Επικοινωνία είναι η μεταβίβαση και η ανταλλαγή μηνυμάτων, η ουσιαστική επαφή, η σύνδεση των ανθρώπων με βάση έναν κοινό κώδικα, ένα σύστημα συμβόλων.

Στηρίζεται στον *κώδικα*, δηλαδή στα σύμβολα που μπορεί να είναι ο λόγος, η εικόνα, ο ήχος ή ο συνδυασμός τους.

Όπου υπάρχει επικοινωνία προσδιορίζουμε και τους παράγοντες που την επηρεάζουν. **Οι παράγοντες αυτοί είναι:**

Ο πομπός, δηλαδή αυτός που μιλά ή γράφει

Ο δέκτης, δηλαδή αυτός που ακούει ή διαβάζει

Το θέμα, δηλαδή το ζήτημα για το οποίο μιλάει ο πομπός

Το μέσον, δηλαδή ο φυσικός (πρόσωπο με πρόσωπο) ή τεχνητός (τηλέφωνο, επιστολή κ.ά.) διάυλος που επέλεξε ο πομπός να επικοινωνήσει με τον δέκτη

Ο κώδικας, δηλαδή το σύστημα των συμβόλων στο οποίο στηρίζεται η επικοινωνία, π.χ. λέξεις, χειρονομίες

Ο χρόνος, δηλαδή πότε γίνεται η επικοινωνία

Ο τύπος, δηλαδή πού γίνεται η επικοινωνία

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

-
- ✓ Οι παράγοντες επικοινωνίας καθορίζουν το ύφος του λόγου (απλό, επίσημο, φιλικό, τυπικό κ.ά.)

Τα είδη της γλωσσικής επικοινωνίας είναι δύο:

Προφορική (προφορικός λόγος)

Γραπτή (γραπτός λόγος)

Παράδειγμα:

Παρατηρήστε τον παρακάτω διάλογο.

Εκείνο το φθινοπωρινό απόγευμα εγγονός και παππούς πήραν το λεωφορείο της γραμμής και έφτασαν, ύστερα από αρκετή ταλαιπωρία, στο παλιό αρχοντικό σπίτι.

«Πώς σου φάνηκε το νέο σχολείο; Δεν σε βλέπω ενθουσιασμένο».

«Να... είναι λίγο τα μαθήματα, λίγο οι καθηγητές... Δεν ξέρω αν θα τα καταφέρω, παππού. Οι καθηγητές είναι πολύ φιλικοί αλλά και απαιτητικοί. Στο δημοτικό ήταν αλλιώς».

- ✓ Πομπός: παππούς
- ✓ Δέκτης: εγγονός
- ✓ Θέμα: εντυπώσεις από το νέο σχολείο
- ✓ Μέσον: πρόσωπο με πρόσωπο
- ✓ Κώδικας: γλωσσικός κώδικας, προφορικός λόγος
- ✓ Χρόνος: απόγευμα
- ✓ Τόπος: το παλιό αρχοντικό σπίτι
- ✓ Ύφος: φιλικό

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

Παράδειγμα

ΠΟΜΠΟΣ

ΔΕΚΤΗΣ

Ο πομπός της πληροφορίας είναι η δασκάλα και ο δέκτης οι μαθητές.

B2. Κώδικες επικοινωνίας

Οι άνθρωποι στην προσπάθειά τους να επικοινωνήσουν αξιοποιούν πολλούς και διαφορετικούς κώδικες. Οι κώδικες επικοινωνίας εμπεριέχουν οπτικά και ηχητικά σήματα, οπτικές και ηχητικές ενδείξεις.

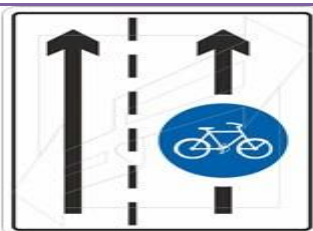
Μερικά παραδείγματα τέτοιων κωδίκων είναι:

Κώδικας των ήχων (π.χ. ήχος του κουδουνιού)

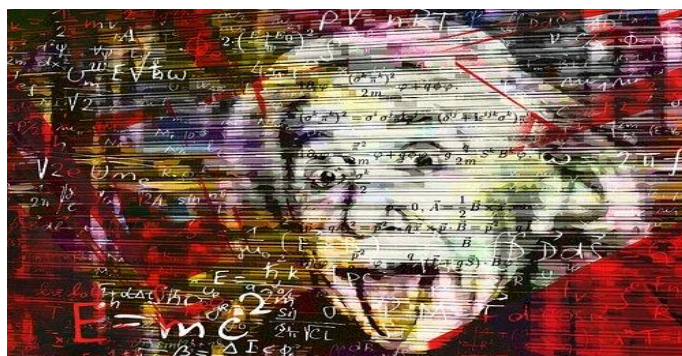

Κώδικας της οδικής κυκλοφορίας

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

Κώδικας των μαθηματικών, των χημικών συμβόλων και της φυσικής

Κώδικας της μουσικής

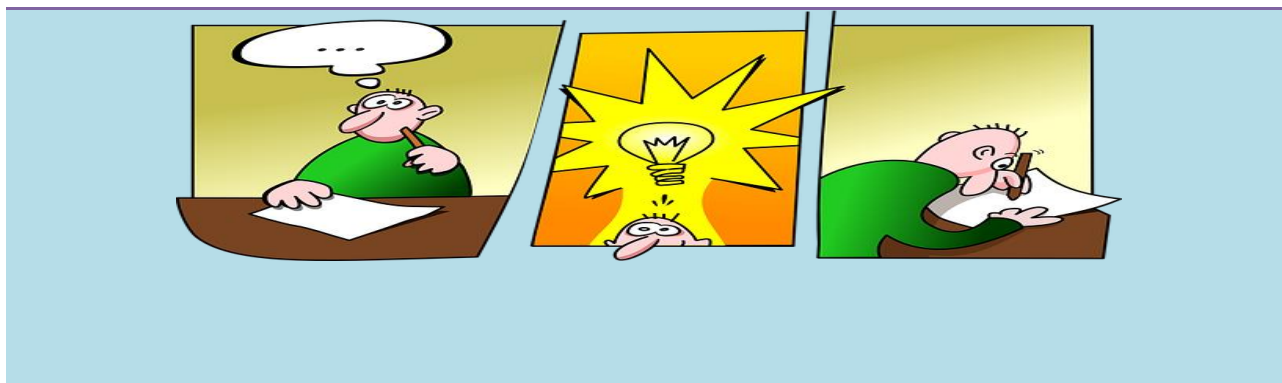

Μιμόγλωσσα (χειρονομίες, μορφασμοί, στάση σώματος)

Ιδιαίτερη σημασία για την επικοινωνία των ανθρώπων εμφανίζει ο γλωσσικός κώδικας ο οποίος προσαρμόζεται στις συνθήκες, για να εκφράσει σκέψεις και συναισθήματα, εξελίσσεται διαρκώς, καθώς προστίθενται νέες λέξεις και μέσα από αυτόν μπορεί κάποιος να εκφραστεί προφορικά ή γραπτά.

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

Η επικοινωνία μέσα από τον γλωσσικό κώδικα είναι προφορική και γραπτή, οπότε αντίστοιχα δημιουργείται προφορικός και γραπτός λόγος. Υπάρχουν κείμενα στα οποία βλέπουμε παραπάνω από έναν κώδικες και ονομάζονται *πολυτροπικά*. Τέτοια κείμενα είναι για παράδειγμα οι γελοιογραφίες, οι χάρτες, οι αφίσες και οι εικόνες με την πρόγνωση του καιρού.

Παραδείγματα

α. Παρατηρήστε το παρακάτω σκίτσο που ανήκει στον κώδικα των εικόνων. Με μία προσεκτική ματιά μπορούμε να καταλάβουμε ότι το μήνυμα που μας μεταφέρει είναι η ευαισθητοποίηση των ανθρώπων για τον κίνδυνο της καταστροφής του φυσικού περιβάλλοντος. Αυτή η πολιτική αρκούδα αρνείται να αφήσει το τελευταίο κομμάτι πάγου στην περιοχή της Αρκτικής, ενώ ο πάγος της θάλασσας είναι πολύ σημαντικός για να επιβιώσει το είδος της.

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

Πηγή: Fraprees.gr

β. Το παρακάτω *πολυτροπικό* κείμενο είναι μία γελοιογραφία που διακωμωδεί το αβέβαιο μέλλον των νέων. Το ονομάζουμε *πολυτροπικό*, διότι συνδυάζει λόγο και εικόνα, δηλαδή δύο κώδικες, έναν οπτικό και έναν γλωσσικό.

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!